

Kokeiltiin tällasta!

*Opettajankoulutus
ja koulut yhdessä*

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
OPETTAJANKOULUTUSLAITOS

**”AJATTELE ISOSTI,
*kokeile***

Lukijalle

Käsissäsi on julkaisu, jossa esitellään Jyväskylän yliopiston opettajankoulutuslaitoksen tekemää kouluysteistyötä ja osin laajemminkin yhteiskunnallista vuorovaikutusta. Näemme tämän vuorovaikutuksen elintärkeänä paitsi meille myös koko yhteiskunnalle. Koulutus on ollut suomalaisen tulevaisuuden keskeisiä tekijöitä 1800-luvulta. Jotta se olisi sitä tulevaisuudessakin, sen eteen täytyy tehdä töitä – yhdessä.

Laitoksellamme on viime vuosien aikana kehitelty yhtä ja toista slogania kiteyttämään suuntaa, johon toivomme opettajankoulutuksen ja myös suomalaisen koululaitoksen menevän. Nykyisin mottonamme kulkee ”Ajattele isosti, kokeile rohkeasti”. Se ei juuri selittelyjä kaipaa. Uuden luominen vaatii perusteisiin palaamista ja isojen miksi-kysymysten ruotimista. Näiden pohjalta syntyy erilaisia vaihtoehtoja uuden luomiseksi. Näitä eri vaihtoehtoja meidän tulisi yhdessä kokeilla ja tutkia.

Me olemme organisoituneet asian äärelle niin, että laitoksellamme toimii Yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen kehittämisryhmä (YVV-kehry), joka koordinoi, suunnittelee ja kehittää tätä osa-aluetta isossa kuvassa eteenpäin. Siihen kuuluu edustajia oman laitoksemme ja tiedekuntamme väen lisäksi IT-tiedekunnasta, Jyväskylän kaupungin opetustoimesta, Koulutuksen tutkimuslaitokselta ja Niilo Mäki instituutista.

Lukuvuonna 2015–2016 panostamme erityisesti yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen kehittämiseen ja sen näkymiseen. Sen tiimoilta on syntynyt tämäkin julkaisu, jossa esittelemme nykyistä yhteistyötä, emme toki

kaikenkattavasti, mutta erilaisten konkreettisten yhteistyömuotojen kautta. Toivomme sen myötä lukijoiden kiinnostuvan yhteistyöstä kanssamme ja ehdottavan myös uusia avauksia. Hedelmällinen yhteistyö syntyy toisen arvostamisesta, mutta myös siitä, että haemme aktiivisesti yhteistyötä. Tehdään näin – puolin ja toisin.

Eija Aalto, Yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen kehittämisryhmän pj.
Matti Rautiainen, Opettajakoulutuslaitoksen varajohtaja

rohkeasti”

YVV-kehryn jäsenet lukuvuonna 2015–2016:

Eija Aalto (pj.), Marjo Autio-Hiltunen, Hely Innanen, Johanna Kainulainen, Erja Kautto-Knape, Anssi Lindell, Matti Rautiainen, Mika Risku, Paula Rönnerberg, Tuija Ukskoski, Jaana Virkkala sekä jäsenet OKL:n tärkeistä sidosryhmistä: Tarja Tuomainen (Jyväskylän kaupunki / Keski-Suomen Osaava) ja Päivi Liimatainen (Jyväskylän kaupunki), Hannu Heikkinen (KTL), Juha-Matti Latvala / Maria Haakana (Niilo Mäki Insituutti), Leena Hiltunen (IT-tiedekunta)

Toimittajat: Eija Aalto ja Matti Rautiainen
Julkaisija: Jyväskylän yliopisto,
Opettajankoulutuslaitos
Graafinen ulkoasu ja taitto: Antti Myöhänen

Julkaisussa käytetty OKL:n Big Picture kuva:
Kuvitellen (Maija Kotamäki)

ISBN: 978-951-39-6377-4 (painettu)
ISBN: 978-951-39-6378-1 (verkkokj.)

Paino: Yliopistopaino
Jyväskylä 2015

Kokeiltiin tällasta!

1

Miten voimme olla avuksi?

01

2

**Puhelinsoiton päässä –
joustavaa yhdessä kehittämistä**

03

3

Mitkä ihmeen Mikämikä-päivät?

05

4

**Tutkimustieto ei
asu norsunluutornissa vaan
opettajan työn arjessa**

07

5

**”Hyvän olon toimintaa”
Vesangassa**

09

6

Digiopet ovat jo täällä

11

7

Tekoja joilla on merkitystä

13

8

**Yhteisötaieteesta tukea
kouluyhteisön kehittämiseen**

15

9

**Tukea uudistuvalla opetta-
juudelle – integraatiokoulutuksen
alumnitapaamiset**

17

10

**Paedeia Café – silta opettajan
opinnoista työelämään**

19

11

**Kuvataidetta ja luonnontiedettä
yhdistäviä tutkimuksia kouluille ja
opettajaopiskelijoille**

21

12

Seitsemän ihmettä -tiedesirkus

23

13

**Ilmiölähtöistä pedagogiikkaa
Nanokoulussa**

25

14

**Yrittäjyyskasvatuksen
monet muodot**

27

1

Miten voimme olla avuksi?

EIJA AALTO &
JOHANNA KAINULAINEN

Virkavapaavuosi koulun maailmassa avasi silmiä sille, miten monenlaisissa asioissa opettajaopiskelijat voisivat olla mukana kehittämässä koulua. Win-win-tilanne syntyy siitä, että koulut saavat apua akuuttiin tarpeeseen ja opiskelijat puolestaan koulun arkeen sidostettuja opintoja ja tunteen siitä, että ovat opinnoissaan tekemässä jotakin hyödyllistä eikä vain tietokoneen uumeniin hautautuvia oppimistehtäviä. Parhaimmillaan opiskelija voi saada myös mahdollisuuden syventää oppilaan-tuntemustaan jo opintojen aikana tavalla, jota lyhyet harjoittelujaksot eivät mahdollista. Yhteistyön muotoja ja tasoja on viime vuosien aikana kehittynyt runsaasti. Seuraavassa muutamia esimerkkejä.

Yksilötasolta...

Monikielisen ja -kulttuurisen koulun kehittämisestä kiinnostuneet opettajaopiskelijat ovat useana vuonna saaneet Kuokkalan koulusta oman **nimikko-oppilaan**, jolle on räätälöity tukea jonkin tietyn aineen opiskelussa. Opettajaopiskelija on ollut hänen mukanaan yhdellä opitunnilla viikossa, ja lisäksi hän on antanut etukäteistukiopetusta seuraavan tunnin aiheesta. Tukiopetuksen tavoitteena on ollut kuoriluonteisesti ohjata oppilasta opiskelutaidoissa ja auttaa rakentamaan pärjäämisen tunnetta. Yksittäisen oppilaan ohjaaminen on auttanut pääsemään oppilaan nahkoihin tavalla, joka ei ryhmäopetuksessa monesti ole mahdollista mutta joka antaa perspektiiviä oppimisen ohjaamiseen myös ryhmässä.

Järjestelmä toki oudoksutti alkuun monia yläkoulu-
lulaisia ja luottamuksen synnyttäminen otti aikansa.

Pystymme nopeisiin ja ketteriin ratkaisuihin, laita siis tilaus sisään.

Pientä murhetta koitui myös siitä, jos opiskelija meni turhaan koululle, kun oppilas oli unohtanut ilmoittaa poissaolostaan. Opettajaopiskelijat kuitenkin kokivat ohjaustyön antoisaksi ja opinnot merkityksellisiksi. Ohjaaminen herätti arjen kysymyksiä, joita voitiin käsitellä opettajankoulutuslaitoksen kurssilla niin tutkimustiedon valossa kuin käytännön ratkaisuvaihtoehtoja ideoiden ja jakaen. Lukukausi kuitenkin huomattiin aika lyhyeksi ajaksi oppia tuntemaan oppilasta, rakentaa hyvää dialogia ja vakiinnuttaa toimintatapaa.

Eri kursseilla on kehitelty myös pidempikestoisia koulu yhteistyön muotoja. Esimerkiksi Opet pilvissä ja Opet verkoissa -opiskelijaryhmät ovat saaneet koko opintojen ajaksi **kummiluokan** tai **kummiopettajan** paikallisesta koulusta ja erityisopettajaopiskelijoilla on ollut monivuotinen **kummiystävätoiminta** Pohjanlammen koulun oppilaiden kanssa. Työskentely saman oppilaan ja luokan kanssa on tuolloin pitkäkestoisempaa mutta niin ikään räätälöityä yksittäisen oppilaan ja luokan tarpeista lähtien.

...yhteisötasolle

Yksilön oppimisen tukemisen lisäksi näemme laajemman koulu yhteistyön kehittämisen tärkeänä. Suomalainen peruskoulu on painottanut läpi historiansa yksilöä ja hänen kehittymistään. Kansakoulu aikoihin verrattuna koulu yhteisö ja sen suhde muuhun yhteiskuntaan on jäänyt peruskoulussa toissijaiseksi. Siksi panostukset yhteisöön ovat viime vuosien aikana kasvaneet. Tässä myös me haluamme olla vahvasti mukana.

Pidempikestoisia koulu yhteistyön muotoja ovat kehittäneet useat laitoksemme ryhmät ja niihin liittyvän tutkimuksen avulla pyrimme saamaan myös kehitystyön tuloksia laajemmin jakoon. Useat tässäkin julkaisussa esillä olevat kehittämishankkeet pyrkivät vaikuttamaan juuri yhteisötasolla.

Tilaustavaraa

Koulut ja yksittäiset opettajat ovat lähestyneet meitä myös täsmätilauksin: Esimerkiksi ympäristöaiheisen teemaviikon suunnitteluun ja toteutukseen on haluttu ulkopuolista näkökulmaa ja opiskelijat ovat astuneet remmiin osana opintojaan. Onpa joku opettaja halunnut uusia ideoita Rooman historian opetukseensa ja päässyt seuraamaan opiskelijaporukan tapaa toteuttaa aiheen opetus omille oppilailleen.

Uudet hyvät käytänteet syntyvät usein hetken tarpeista syntyneistä kokeiluista. Sekä koululla että opettajankoulutuslaitoksella on kiistatta tarpeita, joiden täyttämiseksi ne tarvitsevat toisiaan. Opettajankoulutuksessa haluamme olla mukana ratkomassa koulun kehittämisen kysymyksiä ja lähellä arjen haasteita. Opettajankoulutuslaitoksen toiminnan yhteiskunnallinen vaikuttavuus punnitaan siinä, missä määrin uusi tieto ja uudet innovaatiot rakentuvat yhteistyössä lähialueiden koulujen ja opettajien kanssa ja tuottavat heille lisäarvoa. Opettajaopiskelijat ovat herkästi innostuvia ja usein työtä pelkäämättömiäkin. Pystymme nopeisiin ja ketteriin ratkaisuihin, laita siis tilaus sisään. Rakennetaan vaihtotaloutta!

Puhelinsoiton päässä – joustavaa yhdessä kehittämistä

MATTI RAUTIAINEN & EMMA KOSTIAINEN

Yhteisön tueksi

Kesän 2011 alussa soitimme Lehtisaaren koulun rehtorille Tarja Seppälä-Pänkäläiselle. Meillä oli idea vuoden mittaisesta koulutuksesta koulu yhteisölle ja rahoitus koulutuksen toteuttamiseen, mutta opettajayhteisö puuttui. Tarjosimme koulutusta Tarjalle, ja hän viehti ajatuksesta, jossa yhteisö haastetaan tarkastelemaan kriittisesti omia toimintatapojaan ja toiveitaan mutta myös muuttamaan toimintaa, kun sille nähdään tarve.

Tapasimme vuoden aikana muutaman kerran koulun koko opettajakuntaa sekä ensimmäisellä yhteisellä kerralla opettajien keskuudessa muodostettua ydinporukkaa, joka otti koululla vastuuta viedä sovittuja asioita eteenpäin. Ryhmä antoi itselleen nimen *Radicals*. Opettajayhteisö valitsi ryhmään innostuneita kehittäjiä, mutta myös muutosta kriittisesti tarkastelevia yhteisön jäseniä. Ratkaisu oli todella järkevä, koska kukaan ei vastustanut yhteisöllisempää ja oppilaskeskeisempää tulevaisuutta, mikä yhteisesti määriteltiin kehittämistavoitteeksi koulussa. Tällaisessa tilanteessa kehittäminen

on kiinni opettajien kyvystä antaa yhtäältä arvo erilaisille kokeiluille mutta myös löytää uusia ratkaisuja kaikkia koskevista asioista.

Isoista ideoista kokeiluiksi

Tapasimme ydinryhmää vielä toisena vuonna. Ensimmäisen vuoden työskentelyn jäljiltä meillä oli isoja yhteistyösuunnitelmia, mutta isoille ideoille antoivat kyytiä ongelmat yhteisen ajan löytämisessä. Kävi niin, että tapaamiset harvenivat ja lopulta ne jäivät ”pitäisi tavata”-toteamuksiksi satunnaisissa tapaamisissa lähinnä ruokakauppojen käytävillä.

Ensimmäisen vuoden kokemus oli kuitenkin niin meille kuin osalle koulun opettajista siinä määrin vahva, ettei se jättänyt rauhaan. Meille tuli tarvetta piipahtaa koululla niin kansainvälisten vieraiden kuin tutkimusideoidenkin tiimoilta, ja koululla puolestaan yhteisöllisen kulttuurin rakentaminen eteni suuntaan, jossa pyrittiin edistämään niin yhteisöllisyyttä kuin oppilaskeskeisempää, tutkivaa pedagogiikkaa. Yksi aineenopettajakou-

Vaikka yhteistyö hiljeni intensiivisen alun jälkeen, tärkeintä oli, että tajuntaan jäi kytemään tieto siitä, että sopivan paikan tullen puhelinsoiton päässä on yhteistyökumppani, jolta voi aina kysyä asiaa kuin asiaa.

lutuksen ryhmä oli koululla mukana isossa kokeilussa, jossa luotiin hyvin erilainen kouluviikko – Aarrejahti keväällä 2015. Keväällä myös kaksi opiskelijaamme oli tekemässä tutkimusta Lehtisaaressa oppilaiden mielekkyyden kokemuksista oppitunneilla sekä oppilaskunnan hallituksen toiminnasta.

Lähtökohtana yhteinen kokemus ja näkemys

Yhteistyömme kannalta oli tärkeää saada jakaa yhteinen vuosi Lehtisaaren koulu yhteisön kanssa. Sen myötä tulimme sekä tutuiksi että myös löysimme yhteisiä kehittämistavoitteita molemmille osapuolille. Vaikka yhteistyö hiljeni intensiivisen alun jälkeen, tärkeintä oli, että tajuntaan jäi kytemään tieto siitä, että sopivan paikan tullen puhelinsoiton päässä on yhteistyökumppani, jolta voi aina kysyä asiaa kuin asiaa.

Koulu yhteistyön kannalta näemme, että onnistuneen yhteistyön perusta on kiinni molempien osapuolien halukkuudesta antaa alkuvaiheessa aikaansa keskustelulle. Ne, joilla on halu kehittää ja kokeilla, yleensä löytävät toisensa, jos löytämiselle annetaan mahdollisuus, kun puhumisen lisäksi pidämme yllä myös herkkyyttä kuunnella toisten(kin) tarpeita.

Näitä löytämisjätkämme lukuvuonna 2015–2016 ainakin demokratiakasvatuksen ja aarrejahdin merkeissä.

Mitkä ihmeen Mikämikä-päivät?

EIJA AALTO & JAANA VIRKKALA

Kohtaamisia Mikämikä-päivässä

- opettajaopiskelijat ja oppilaat työpajoissa
- opettajaopiskelijat ja opettajat ennakkotapaamisissa, suunnittelussa ja työpajan purkukeskustelussa
- koulun ja opettajankoulutuslaitoksen opettajat yhteisessä iltapäivällä työpajojen jälkeen ideoimassa uusia yhteistyön tapoja ja jakamassa pedagogista ajatteluaan

Mikämikä-päivät on uusia pedagogisia käytänteitä kokeileva yhteistyön ja vuorovaikutuksen foorumi opettajankoulutuslaitoksen ja Jyväskylän alueen koulujen välillä. Päiviä on järjestetty neljänä vuotena kaikkiaan kolmella eri koululla (Pohjanlammen, Keltinmäen ja Vaajakummun koulut sekä Mankolan koulu tulossa uutena mukaan keväällä 2016). Mikämikä-päivistä näyttää syntyneen vakiintunut vuosittainen yhteistyömuoto, johon koko opettajankoulutuslaitoksen henkilöstö voi eri opiskelijaryhmien kanssa halutessaan osallistua. Opettajankoulutuslaitoksella toimintaa kehittää ja koordinoi Yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen kehittämisryhmä (YVV-kehry).

Mikämikä?

Mikämikä-päivissä pääosin luokan- ja erityisopettajaopiskelijat valtaavat koulun yhdeksi päiväksi, mutta joka vuosi mukana on ollut myös muutamia aineenopettajakoulutuksen ryhmiä. Osana jonkin opintojakson opintoja opiskelijat suunnittelevat ja toteuttavat neljän tunnin työpajan tietyille luokalle. Opettajankoulutuslaitoksen

nykyisen opetussuunnitelman hengessä työpajojen tulee olla ilmiölähtöisiä ja oppiainerajat ylittäviä. Opiskelijoita rohkaistaan ajattelemaan isosti ja kokeilemaan rohkeasti. Sisällöt ja toiminta linkitetään vähintään kahden eri oppiaineen opetussuunnitelmiin ja oppiaineiden integrointi tehdään näkyväksi työpajasuunnitelmassa. Luokkakokousten tarkkojen aiheitoiveiden huomioiminen on osoittautunut hankalaksi, minkä vuoksi päivästä on muotoutunut sekä koulun että opettajankoulutuslaitoksen rutiineja rikkova teemapäivä.

Työpajojen teemojen kirjo ulottuu terveydestä ja hyvinvoinnista matemaattisiin pulmiin ja kuvaamataidon ja luonnontieteiden yhdistämiseen, seksuaalisuudesta pelon ja turvallisuuden käsittelyyn. Opettajankoulutuslaitoksen Juliet-opiskelijat ja kasvatustieteiden tiedekunnan kansainvälisen maisteriohjelman opiskelijat ovat järjestäneet myös englannin- ja ruotsinkielisiä työpajoja. Työpajojen toiminta on ollut esimerkiksi videoiden käsikirjoittamista, kuvaamista ja musiikin tekemistä niihin sekä kertomuspelien rakentamista, kriittisen lukutaidon harjoittelua ja oman mediasuhteen pohdintaa. Vaajakummun koulun 8.-luokkalaiset kehittivät yritysideoita kansainvälisen maisteriohjelman opiskelijoiden ohjauksena ja esittelivät ne englanniksi keväällä 2015.

Opettajaopiskelijat ja luokan omat opettajat – kuka tekee mitä?

Koulun opettajat ovat tärkeä resurssi työpajojen suunnittelussa, sillä he tuntevat luokan ja koulun. Opettajat eivät kuitenkaan ole varsinaisia ohjaajia vaan toimivat kanssa-ajattelijoina työpajojen suunnittelussa ja toteutuksessa. Niinpä työpajojen jälkeisissä purkukeskusteluissakaan ei ensisijaisesti anneta palautetta vaan keskustellaan yhteisesti ja kollegiaalisesti päivän kulusta ja kokemusta puretaan yhteistyön, jakamisen, molemminpuolisen oppimisen ja tasaveroisen keskustelun hengessä.

Opettajat kohtaavat

Iltapäivän opettajien tapaamiset ovat olleet meille tärkeitä kohtaamisia, joissa on voinut kartoittaa yhteistyön paikkoja ja yhteisiä intressejä, kuulostella koulujen toimintakulttuuria ja ylipäätään luoda uutta keskustelukulttuuria ja yhteistyötä koulujen ja OKL:n välille. Luontevien keskustelufoorumien kehittäminen on meillä jatkuvasti työn alla.

Lue aiemmista Mikämikä-päiväkokemuksista eErika 2/2012 -verkkopublicationista.

Kuva 1. Kansainvälisen maisteriohjelman opiskelijat Yan Cao ja Jerry Djabanor työpajatoiminnassa Vaajakummun koulun liikuntasalissa keväällä 2015.

Tutkimustieto ei asu norsunluutornissa vaan opettajan työn arjessa

TUIJA UKSKOSKI & TARJA TUOMAINEN

“Ai vielä tutkimustulosten lukemista, hyvä kun ehdin kokeet korjata!” Harva opettaja varmaankaan jaksaa innostua työpäivän päätteeksi vielä tieteellisten artikkelien lukemisesta. Ehkä ei tarvitsekaan, sillä hyvä tutkija ja opetuksen kehittäjä muokkaa tieteellisen tiedon koulun arkeen sopivaan muotoon. Kerromme tässä tekstissä kahdesta oppilaiden hyvinvoinnin ja yhteisöllisyyden edistämiseen sekä koulukiusaamisen ehkäisemiseen liittyvästä kehittämishankkeesta, jossa tutkimustieto on tuotu koulun käyttöön arkisina asioina, linkittyneenä koulussa muutoinkin opetettaviin asioihin ja aineisiin.

Hyvinvointioppiminen, turvallisuus ja oppimisen edistäminen Jyväskylän kouluissa

Jyväskylän kaupungin perusopetuksen kehittämissuunnitelmassa nostettiin vuosille 2012–2016 kehittämisen kärjiksi turvallisuus, hyvinvointioppiminen ja oppimisen edistäminen. Koulun rooli hyvinvoinnin kehittämisen alustana on merkittävä sekä yksilön että yhteisön oppimisen näkökulmasta. Kehittämisen alkuvaiheessa painopiste oli hyvinvointiarvioinnissa ja -keskustelussa sekä koulujen omissa hyvinvointioppimiseen liittyvissä arjen sovelluksissa. Syksyllä 2014 käynnistyi opettajankoulutuslaitoksen kanssa lapsen ja nuoren psyykkisen, fyysisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin kolmevuotinen (2014–2017) kehittämishanke, jossa hyvinvointi (HYVO) opiskelijaryhmät tutustuvat kummitutkimusympäristöön ja lasten arkeen (ks. tarkemmin Kepler-Uotinen & Saikkonen tässä julkaisussa).

Hyvinvointioppiminen systemaattisena osana koulun arkea ja sen käytännön sovellukset hyvinä pedagogisina käytänteinä kirjataan myös perusopetuksen uudistuvan opetussuunnitelman paikalliseen osioon.

Koulun yhteisöllisyyden ja kouluhyvinvoinnin edistäminen sekä koulukiusaamisen ehkäiseminen

Toinen vastaava, laajasti tutkimustietoa kouluarkeen tarjoava ja tuottava hanke perustuu oppilaiden hyvinvoinnin merkittävän uhkatekijän, kiusaamiseen ehkäisemiseen. Kyseessä on 2008 käynnistetty kouluhyvinvointihanke, sittemmin Osaava-ohjelmassa Yhteisön hyvinvointi -koulutukseksi nimetty koulutusmalli keski-suomalaisille peruskouluille. Yhteisön hyvinvointi -koulutuksen tavoitteena on ehkäistä koulukiusaamista ja edistää kouluhyvinvointia kehittämällä koulutyöyhteisön osaamista. Koulutusmallin rakentamisessa, pilotoinnissa ja kehittämisessä ovat olleet mukana opettajankoulutuksen ja Osaavan lisäksi Keski-Suomen Ely-keskus, nuorisotyö, seurakunta, Mannerheimin lastensuojeluliitto sekä koulutukseen osallistuneiden koulujen moniammatillinen henkilöstö oppilaineen ja huoltajineen.

Yhteisön hyvinvointi -koulutus perustuu kiusaamisen havaitsemiseen ja siihen puuttumiseen sekä hyvinvoinnin edistämiseen Vaakamalli®-kuvioon koottujen teemojen avulla sekä asiantuntijatiedon yhteisölliseen rakentamiseen. Koulutuksessa koulun työyhteisö sitoutuu lukuvuoden mittaiseen interventioon, jonka aikana ulkopuolisten kouluttajien johdolla tarkastellaan ja kehitetään koulun omia toimintatapoja niin kiusaamiseen puuttumisessa kuin kouluhyvinvoinnin edistämässä.

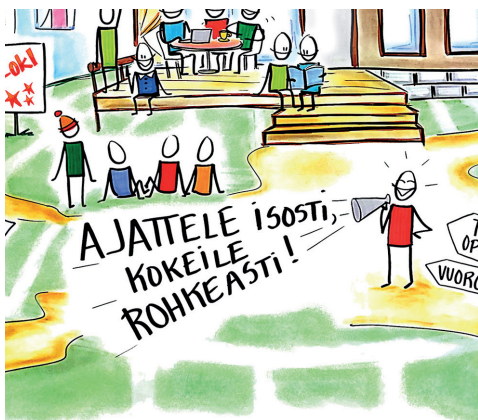
Yhteisön hyvinvointi -koulutuksen vahvuus yhteisöllisessä työskentelyssä

Yhteisön hyvinvointi -koulutuksessa opettajat ovat arvostaneet koko työyhteisön keskinäistä tavoitteellista vuorovaikutusta ja arjen käytänteiden sekä kyseenalaistamista että kehittämistä paremmin kiusaamista ehkäiseviksi. Moni opettaja on koulutuksen käytyään lähtenyt itse kouluttautumaan vertaiskouluttajaksi uusiin kouluihin, jotka ovat lähteneet mukaan koulutukseen. Koulutus poikkeaa perinteisestä opettajien täydennyskoulutuksesta sekä yhteisöllisyytensä että pitkäkestoisen toteutustapansa vuoksi olematta kuitenkaan kallis tai vaikeasti kouluarkeen sovitettava.

Uskomme, että hyvä yhteistyö tutkimustiedon soveltamisessa kouluarkeen jatkuu keski-suomalaisten koulujen ja useiden muiden tahojen kanssa vähintään yhtä vilkkaana kuin tähänkin asti. Toivomme, että otat yhteyttä, jos sait idean tai innostuksen oman koulu-yhteisösi hyvinvoinnin ja yhteisöllisyyden tutkimusperustaiseen kehittämiseen.

”Hyvän olon toimintaa” Vesangassa

KAILI KEPLER-UOTINEN & TUIJA-LEENA SAIKKONEN

Opettajankoulutuslaitoksen luokanopettajaopiskelijat opiskelevat ensimmäiset vuotensa kotiryhmissä, joilla on erityinen teema. Opiskelijat hakeutuvat opintojensa alussa haluamaansa teemaryhmään. Syksyllä 2014 alkoi HYVO-kotiryhmä, jossa keskitytään opiskelemaan, kehittämään ja tukemaan lasten fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista hyvinvointia. Opettajankoulutuslaitoksen yhteistyökumppaneina hyvinvointioppimista on kehittämässä kolme koulua (Vesanka, Pupuhuhta ja Puistokoulu). Yhteistyö HYVO-ryhmän kanssa jatkuu vuoteen 2017 saakka.

HYVO-ryhmän 15 opiskelijaa on jaettu kolmeen ryhmään, joilla on kullakin oma kummikoulunsa ja -luokkansa. Kukin viiden opiskelijan ryhmä toimii hankkeen ajan omissa kummikouluissaan saaden mahdollisuuden tutustua paitsi kouluun toimintaympäristönä myös oman nimetyn kummiluokkansa lasten arkeen. Hankkeeseen liittyy myös tutkimuksellinen ulottuvuus: hyvinvoinnin ilmiöitä tarkastellaan vaikuttavuustutkimuksen menetelmin.

Voimavaroja työhön ja opiskeluun

Kehittämishankkeen kantavana lähestymistapana on ratkaisu- ja voimavarakeskeinen hyvinvointi sekä koulun että lasten näkökulmasta. Koulun toiminnassa hanke tukee hyvinvoinnin osa-alueiden tunnistamista ja jäsen-

tämistä ja auttaa siten edistämään koulun hyvinvointiprofiilin rakentamista. Se tukee myös koulun opetussuunnitelmatyötä auttamalla rakentamaan toimintaa hyvinvoinnin näkökulmasta, erityisesti laaja-alaisen osaamisen itsestä huolehtimisen ja arjen taitojen kehittämiseksi. Uuden opetussuunnitelman painottamalla arkielämän taidoillahan on luonteva yhteys kaikkiin laaja-alaisen osaamisen taitoihin. Opettajien ja koulun kannalta hankkeen tavoitteena on myös löytää käytännön toimintamenetelmiä opettajille ja koulu yhteisölle.

Lasten kanssa työskennellään ”jokaisesta löytyy voimavaroja”-periaatteella. Lapsia ohjataan pysähtymään, pohtimaan ja analysoimaan omaa hyvinvointiaan. Tavoitteena on, että lapset oppisivat itse ymmärtämään oman terveytensä ja hyvinvointinsa merkityksen ja tärkeyden. Kiinnostavaa hankkeen kannalta on lasten kokemus turvallisuus, onnellisuus ja terveys. Käsitellyt aihekokonaisuudetkin pyritään pitämään lähellä lasten todellista ja koettua arkielämää. Jos tässä onnistutaan, voidaan perustellusti tehdä myös seuraavia kysymyksiä: Jos lapsi oppii pitämään itsestään huolta, kuinka paljon se edistää oppimista? Syntyykö hyvinvoinnin kautta ilo ja tahto oppimiseen? Lisääntykö kouluviihtyvyys?

Taipaleella

Ensimmäinen yhteinen vuotemme (2014–2015) painotti psyykkisen hyvinvoinnin teemoja. Lasten hyvinvoinnin eri osa-alueita kartoitettiin ensimmäisen vuoden aikana helmi- ja toukokuussa tehdyillä asennemittauksilla. Näiden tulosten perusteella kehitetään luokissa käsiteltäviä teemoja ja sisältöjä käytännöiksi.

Lasten tahto- ja motivaatiotilaa pyritään herättelemään toiminnallisien menetelmin. Pedagogisina lähestymistapoina painotetaan ilon ja leikin pedagogiikkaa sekä tanssia ja draamaa pedagogisina menetelminä. Ensimmäisenä lukuvuotena toiminta tapahtui pääsääntöisesti opiskelijoiden pitämällä kummitunneilla kaksi kertaa kuukaudessa. Aihekokonaisuuksia käsiteltiin myös kuukausittain koko koulun tasolla ikäluokittain jaetuissa toimintapaajoissa (1.–3. lk + 4.–6. lk). Koko koulun yhteiset toiminnalliset teemapäivät järjestettiin 15:n HYVO-opiskelijan voimin kerran lukukaudessa, esimerkiksi lasten ja vanhempien yhteinen ilta keväällä 2015.

Nyt alkanut toinen toimintakausi (2015–2016) tähtää hyvinvoinnin teemojen koulukohtaisten painotusten tunnistamiseen. Yliopiston puolella yhteistyö tiivistyy taito- ja taideaineiden kanssa. Koulussa käsiteltäviä aihepiirejä syvennetään taito- ja taideaineiden projekteilla kummituntien välissä. Nämä projektit toteutetaan koulun omin henkilöresurssein. Hankkeen aikana toimintaa suunnitellaan ja arvioidaan yhteisesti koulun ja opiskelijoiden kanssa, lapsia unohtamatta.

6

Digiopet ovat jo täällä

JOHANNA KAINULAINEN
& MERJA JUNTUNEN

Koulun vaikeimpia, mutta samalla keskeisimpiä tehtäviä on kasvattaa lasta tulevaisuuteen. Tulevaisuuden tarpeiden näkökulmasta nykykoulun pedagogiikka on kuitenkin edelleen varsin yksilökeskeistä ja oppiainesidonnaista, mikä pirstaloi oppimista ja koulun toimintakulttuuria. Suomalainen koulu on jäänyt jälkeen myös tieto- ja viestintäteknologian hyödyntämisessä.

Siinä missä koulu valmistaa lapsia tulevaan, opettajankoulutuksessa sama tulisi tapahtua opettajaksi opiskelulle. Tulevaisuus tarvitsee kehittämisorientoituneita asiantuntijoita, joilla on valmiudet kehittää sekä kouluja että edistää oppilaiden erilaisia oppimisen taitoja muun muassa hyödyntämällä tieto- ja viestintäteknologiaa pedagogisesti mielekkäällä tavalla. Kriittisen ja luovan ajattelun, tiimityön ja teknologian tarkoituksenmukaisen hyödyntämisen taidot ovat avaintaitoja, joita tulisi opettaa jo alakoulusta asti. Jotta tulevat opettajat pystyisivät omassa opetustyössään tukemaan näiden taitojen kehittymistä, on olennaista, että he oppivat siihen jo omissa opettajaopinnoissaan.

Opet pilvissä, verkoissa, pilvissä, verkoissa...

Edellä kuvattua asiantuntijuutta lähdettiin kehittämään vuonna 2013 alkaneessa Opet pilvissä -koulutuskokeilussa sekä sitä seuranneessa Opet verkoissa (2014) -kokeilussa. Syksyllä 2015 alkoi jo toinen versio – Opet pilvissä 2.0. Ryhmien opiskelijat ja ohjaajat työskentelevät tavoitteenaan uudenlaisen yhteisöllisen opettajuuden ja uusien, koulun toimintakulttuuria ehyttävien oppimisympäristöjen kehittäminen tulevaisuuden kouluun.

Tavoitteenamme on luoda tulevaisuuden opettajia tulevaisuuden kouluun.

Opet pilvissä ja Opet verkoissa -koulutusmallit eroavat paljon tavanomaisesta luokanopettajakoulutuksesta. Ryhmien työskentelyssä hyödynnetään modernia teknologiaa ja haetaan epätyypillisiä ja herätteleviä oppimisympäristöjä. Opiskelijoilla on käytössään muun muassa henkilökohtaisia ja mukaan otettavia mobiililaitteita, ja teknologiat ovat myös keskeinen oppimisen kohde. Opinnoissa korostuvat tutkivan oppimisen näkökulmat ja ilmiölähtöisyys sekä jatkuva koulukontakti ja mahdollisuus työskennellä kouluissa kummi- ja muiden yhteistyöopettajien ja -luokkien kanssa. Uutta pyritään aina kokeilemaan aidoissa kouluympäristöissä. Tällainen oli esimerkiksi syyskuussa 2015 toteutettu ”kouluvaltaus” Ylöjärvellä. Opiskelijamme ottivat 400 oppilaan koulun haltuunsa kolmeksi päiväksi ja perustivat eri-ikäisistä oppilaista koostuvissa pienryhmissä kaupungin, jossa harjoiteltiin muun muassa arjen ja itsestä huolehtimisen taitoja.

Yhteisöllisempi opettajuus – yhteisöllisemmät oppimisympäristöt

Teknologiaan ja yhteisölliseen opettajuuteen orientoituneet ryhmämme toimivat aktiivisessa vuorovaikutuksessa ympäröivän yhteiskunnan kanssa ja tekevät jatkuvasti yhteistyötä koulujen kanssa erilaisten oppimisprojektien, työpajojen ja TVT-koulutuksen merkeissä. Kouluihin vietävien ilmiölähtöisten opetuskokeilujen lisäksi opiskelijamme kehittävät paitsi omia myös toisten TVT-taitoja erilaisilla ”tilaajalähtöisillä” TVT-koulutuksilla: olemme muun muassa antaneet vierihoitoa ja -tukea iPadien

käyttöön eri koulutusasteilla, pitäneet työpajoja erilaisiin tarpeisiin Peda.net-koulutuksesta animaatiopajoihin eri koulutusasteilla päiväkodista yliopistoon saakka. Parhaimmillaan teknologian käyttöön ohjatessamme opiskelijat ovat saaneet itse oppia vastavuoroisesti uusia sisältöjä, esimerkiksi vetäessään kirjatrailerityöpajaa äidinkielen ja kirjallisuuden täydennyskoulutuksessa. Uusina haasteina itsellemekin aloitamme muun muassa koodamiseen liittyvien työpajojen vetämisen.

Pitkän tähtäimen tavoitteenamme on ennen kaikkea kehittää luokanopettajakoulutusta kokonaisvaltaisesti ja kouluttaa opiskelijoistamme aktiivisia tulevaisuuden tekijöitä. Tavoitteenamme on luoda tulevaisuuden opettajia tulevaisuuden kouluun. Haluaisitko sinä yhteistyöhön kanssamme?

7 Tekoja joilla on merkitystä

MATTI RAUTIAINEN
& MARI HANKALA

Edellisessä perusopetuksen opetussuunnitelmauudistuksessa vuonna 2004 opetuksen läpäiseviä teemoja haluttiin vahvistaa erityisillä aihekokonaisuuksilla. Niiden toivottiin lisäävän oppiaineiden yhteistyötä sekä vahvistavan koulujen yhteisöllistä toimintakulttuuria. Kymmenen vuotta myöhemmin tiedämme, ettei aihekokonaisuuksilla saatu haluttua muutosta aikaan. Vaikutukset olivat selvästi toivottuja pienemmät, vaikka puhetta niiden ympärillä käytiin paljon.

Haaste oli erityisen suuri aineenopettajakoulutuksessa. Vaikka tiukkaa aineeseen sitoutuvaa aineenopettajakuvaa on kyseenalaistettu 1990-luvulta alkaen, perinteinen idea aineenopettajasta, jonka työ koulussa koostuu lähes yksinomaan oman aineensa opetuksesta, on koulutukseen tulijoilla edelleen vahva. Tähän perinteiseen kuvaan istuu heikosti myös ajatus ammatin yhteiskunnallisesta tehtävästä, jonka asema erityisesti akateemisen opettajakoulutuksen historiassa on ollut vähäinen.

Toivo nimeltä aihekokonaisuudet

Kymmenen vuotta sitten näimme aihekokonaisuuksissa mahdollisuuden kehittää edellä kuvattuja haasteita edes hitusen eteenpäin aineenopettajakoulutuksessamme. Aineenopettajakoulutuksessa kehitetty sekaryhmätyöskentely tarjosi tähän rakenteen. Sekaryhmätyöskentely oli syntynyt pyrkimyksenä kehittää opettajien välistä yhteistyötä osana koulutusta, mutta alkuvuosina ryhmät eivät tehneet konkreettisia projekteja.

Aihekokonaisuuksien myötä tilanne muuttui. Opettajan yhteiskunnallista tehtävää käsittelevä opintojakso muuntui käytännössä aihekokonaisuusprojektiksi, jossa opiskelijat suunnittelivat aihekokonaisuuksien mukaisia teemapäiviä, jotka toteutettiin koulussa. Alkuun olimme normaalikoululla, mutta Mikämikä-päivien (ks. s. 5) myötä halusimme saada vastaavan päivän myös aineenopettajakoulutukseen.

Tässä vaiheessa muutimme myös koulu yhteistyön luonnetta. Kun normaalikoululla oli valmis projektin teema, johon sekaryhmät suunnittelivat toteutuksen, nyt koulun kanssa sovittiin iso teema ja tähän liittyen

hyvin yleinen tehtävänanto opiskelijoille. Käytännössä, kun teema oli sovittu, koulu antoi meille vapaat kädet yhdeksi päiväksi erilaisille toteutuksille ja niitä myös nähtiin. Kahden vuoden aikana edistettiin niin hyvinvointia kuin tehtiin tekoja, joilla pyrittiin vaikuttamaan kouluyhteisön tai lähiympäristön elämään. Yhteistyökoulunamme toimi Viitaniemen yläkoulu.

Vapaus tuo vastuun ja sitoutumisen

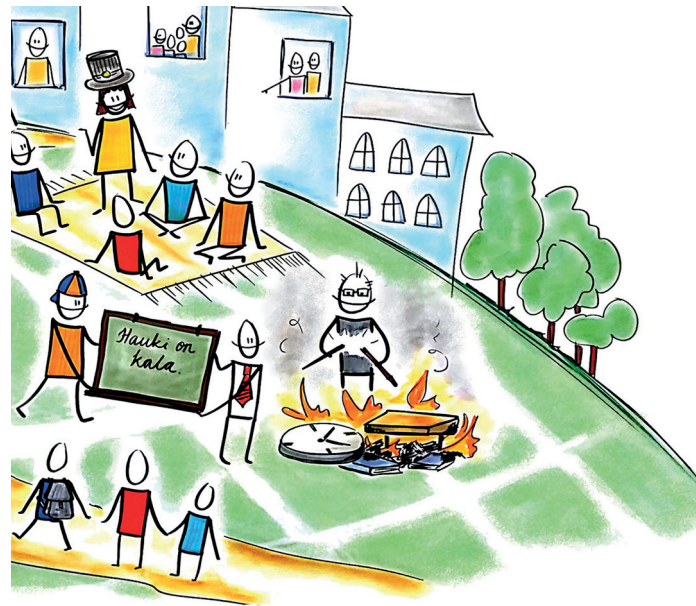
Vuosien varrella opiskelijat ovat myös kritisoineet toimintaa. Vaikka yhteistyötä koulujen kanssa on pidetty sinänsä hyvänä, toiminnan reunaehdoista ei, ja osa opiskelijoista on kokenut itsensä ulkopuoliseksi. Meidän keskusteluissamme tämä johti ajatukseen toiminnan ehtojen siirtämisestä kokonaan opiskelijoille.

Viime keväänä kokeilimme vaihtoehtoa, jossa opiskelijaryhmät itse suunnittelivat oheisen tehtävänannon pohjalta toimintansa.

Sekaryhmä tutkii yhdessä "kohderyhmänsä" kanssa, mitä on moniääninen yhteiskunta ja tekee tähän liittyen teon, jolla on merkitystä.

Käytännössä syntyi 12 hyvin erilaisen kirjavaa interventiota yhteiskuntaan – Itämerelle, vanhainkotiin, Monikulttuurikeskus Gloriaan, kirjastolle ja kouluihin. Syntyi myös se, mitä olimme muutoksella tavoitelleet. Omistajuuden siirtyessä opiskelijalle itselleen myös suhde yhteiskuntaan ja opiskelijakollegoihin rakentui uudella tavalla. Ja miksi ei olisi? Jos luottamus on suomalaisen koulutuksen kulmakivi, sitä pitäisi myös vaalia paremmin. Tällä idealla jatketaan keväällä 2016.

Jos luottamus on suomalaisen koulutuksen kulmakivi, sitä pitäisi myös vaalia paremmin.

Yhteisötaiteesta tukea kouluyhteisön kehittämiseen

LEENA LESTINEN & ULLA MAIJA VALLEALA

Syksyllä 2015 on kolmessa jyvaskyläläisessä koulussa alkanut hanke, jossa eri vuosikurssien opiskelijat pyrkivät edistämään koulun yhteisöllistä osallistumista ja hyvinvointia yhteisötaiteen keinoin. Yhteisötaiteesta on kyse sananmukaisesti taiteesta, jota tehdään jonkun yhteisön kanssa. Sen aikana yhteisössä syntyvä prosessi on tärkeä: vuorovaikutus, keskustelu ja yhteistyön aktivoiminen opettajien, oppilaiden sekä muiden kouluyhteisön jäsenten kesken. Hankkeeseen osallistuvat opiskelijat suunnittelevat toimintamuodot pienryhminä osana opintojaan ja yhdessä koulun kanssa.

Kouluissa omat kehittämisaiheet

Kussakin osallistuvassa koulussa kehittämistyöllä on oma teemansa. Satavuotista opintietä juhlistavassa Säynätsalon päiväkotikoulussa teemana on lapsi osallisena kouluyhteisössä ennen ja nyt. Muuratsalon päiväkotikoulussa edistetään eri-ikäisten yhdessä oppimista ja Keski-Palokan koulussa valmistavan opetuksen oppilaiden integrointia kouluyhteisöön. Alkuvaiheessa kouluilta

ovat mukana luokanopettajat Pirjo Holma Säynätsalosta (2. lk), Timo Holma Muuratsalosta (3. lk) ja Ida Peri Keski-Palokasta, jossa valmistavan opetuksen ryhmässä on tällä hetkellä 7–11-vuotiaita oppilaita.

Koulujen kanssa tehtävässä yhteistyössä ovat mukana opettajankoulutuslaitoksen lisäksi Koulutuksen tutkimuslaitos Jyväskylän yliopistosta ja Kehittämiskeskus Opinkirjo Helsingistä. Hanke sisältyy Koulutuksen tutkimuslaitoksessa perustetun kansalais- ja demokraatiakasvatuksen (KANDE) tiimin toimintaan.

Yhdessä eteenpäin kolme vuotta

Kolmivuotiseksi suunniteltu tutkimus- ja kehittämissanke perustuu kokeneen tutkijakehittäjän Ernest Stringerin yhteisöllisen toimintatutkimuksen malliin. Siinä edetään tilanteen arvioivasta tarkastelusta toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen syklisesti toistuvien vaiheiden kautta. Olennaista on, että saavutettuja tuloksia pohditaan yhdessä ja sen pohjalta suunnataan ja kehitetään toimintaa eteenpäin. Toivottavaa on,

Olennaista on, että saavutetuja tuloksia pohditaan yhdessä ja sen pohjalta suunnataan ja kehitetään toimintaa eteenpäin.

että yhteisen tavoitteen toteuttamiseksi osallistutaan mahdollisimman laajasti koulu yhteisössä. Näin voidaan kehittää aiempia ja uusia toimintamuotoja ja -tapoja mahdollisesti pysyviksi osallistumisen muodoiksi.

Syksyllä 2015 on meneillään ensimmäinen vaihe, jolloin kunkin koulun kanssa työskentelevä opiskelijaryhmä kokoaa tarvittavaa taustatietoa koulun arjesta. Tämä pohjustaa keväällä 2016 toteutettavia projekteja, jotka perustuvat koottuun ja analysoituun tietoon. Opiskelijat suunnittelevat projektit, joita arvioidaan ja kehitetään yhteistyössä koulun osallistujien kanssa.

Osapuolet hyötyvät

Samalla kun koulu kehittää toimintaansa, opettajankoulutuslaitos saa kokemusta siitä, miten eri vuosikurssien ja kurssien opiskelijoiden opintotehtäviä ja opinnäytteitä voidaan linkittää osaksi pitkäkestoista kehittämishanketta. Opiskelun yhteydessä ja tuloksena odotetaan syntyvän yhteistä tietämystä ja ymmärrystä, jota voidaan hyödyntää kehittämistavoitteiden toteuttamisessa.

KANDE-tiimiin kuuluvat opettajankoulutuslaitoksen lehtorit Marjo Autio-Hiltunen, Merja Kauppinen, Ulla Kiviniemi, Aimo Naukkarinen, Matti Rautiainen ja Ulla Maija Valleala, erikoistutkija Leena Lestinen Koulutuksen tutkimuslaitokselta sekä erityisasiantuntija Tiina Karhuvirta Opinkirjosta.

Tukea uudistuvalla opettajuudelle – integraatiokoulutuksen alumnitapaamiset

JARMO LYHTY, MATTI RAUTIAINEN & TIINA NIKKOLA

Integraatiokoulutus on vuodesta 2003 toiminut vaihtoehtoinen tapa järjestää opettajankoulutusta luokanopettajille. Koulutus toteutetaan kiinteässä ryhmässä ja siinä kasvatustiedettä ja koulussa opetettavia aineita ei käsitellä erillisinä, vaan laajoina kokonaisuuksina, mistä nimikin juontuu. Koulun oppisisältöjä ei tarkastella oppiaineista käsin vaan erilaisina tiedonprosesseina ja elämismaailman lähtökohdista. Opiskeluryhmän dynamiikan tarkastelu on keskeistä opittavaa ja oppimiselle. Koulutuksen periaatteita on kuvailtu laajasti kirjassa *Toinen tapa käydä koulua* (2013).

Koulutuksessa tuki – koulussa ei

Viimeisten kahdentoista vuoden aikana kuusi ryhmää on käynyt läpi tämän koulutuksen ja seitsemäs aloitti oman työnsä syyskuun alussa 2015. Uusi ryhmä mukaan lukien opiskelijoita on osallistunut koulutukseen lähes sata. Koulutusta on myös tutkittu paljon, kuten myös koulutuksesta valmistuvien opettajien ajattelua sekä toimintaa opettajina. Tekeillä on muun muassa väitöskirja siitä, mitä integraatiokoulutus on tuonut opettajien ajatteluun ja työkäytäntöihin (Lyhty).

Koulutus vaikuttaa pystyneen haastamaan perinteisen opettajakäsityksen ja tarjoamaan ajatuksia uudelta tavasta kohdata lapsia ja ohjata oppimiseen. Moni opettajista tarkastelee työyhteisönsä käytänteitä kriitti-

sesti – ja myös toimii rakentavasti yhteisönsä kehittämiseksi. Ilmiölähtöisempi, eheytetty opetus kiinnostaa monia, mutta työn käytänteissä sille ei aina nähdä tilaa. Kaikkiaan opettajien haasteena on laittaa uudenlaista ymmärrystään käytäntöön.

Aloittavan opettajan työhön siirtymisvaihe on usein haastava ja edellyttää ammatti-identiteetin työstämistä. Haastattelujen perusteella integraatiokoulutuksen käyneet opettajat eivät koe koulujen vuorovaikutusta ja tapoja kovin isona shokkina, koska koulutuksessa näitä teemoja on käsitelty paljon etenkin tarkastelemalla oman opiskeluryhmän toimintaa kriittisesti. Sen sijaan integraatiokoulutukseen osallistuneilla haaste vaikuttaisi olevan siinä, kuinka muokata koulutuksessa kehitetyt ajatukset työkäytänteiksi. Kaikki eivät osu kouluihin, joissa innokkaasti kehitettäisiin uutta. Ja vaikka yhteydenpito opiskelukavereihin pysyy monilla tiiviinä, he eivät ole enää mukana elämässä arkea samalla tavoin kuin opinnoissa.

Alumnit koolle

Myös meitä opettajankouluttajia kiinnostaa erityisen paljon, kuinka koulutus on vaikuttanut ja millaisia muutoksia siitä on seurannut. Niinpä kutsuimme ensimmäisen integraatioryhmän koolle vuonna 2010 ja

seuraavana vuonna toisen. Sitten ketju katkesi ja koko alumnitoiminnan käynnistäminen jäi omassa toiminnassamme taka-alalle.

Uudet opiskelijat alkoivat kuitenkin painokkaammin puhua kiinnostuksestaan tavata työssä olevia ”integraatiolaisia”. Kouluttajaryhmänä lähdimme myös itse puhumaan siitä jälleen enemmän ja lopputuloksena päädyimme perustamaan yhteisen blogin (Kirjoituksia oppimisesta) sekä kutsumaan kaikki kynnelle kykenevät koolle keväällä 2015. Ryhmät tulivatkin hyvin sitoutuneesti paikalle ja vietimme yhteisen päivän alustusten ja keskustelujen äärellä.

Vaikka emme alumnitoiminnallamme pystykään tarjoamaan kuin satunnaisia kohtaamisia, on tärkeä luoda mahdollisuuksia kokoontua yhteisen kiinnostuksen äärelle. Se on tukenut yksilöiden ammatillisen kehittämisen lisäksi myös opettajankoulutuksen ja koulun kehittämistä. Integraatiokoulutus korostaa kokemuksen merkitystä oppimisessa, eikä alumnikokoontumisten idea tee tähän poikkeusta. Tapaamistemme taustalla on siis tiukasti integraatiokoulutuksen perusideat ammatillisesta kasvusta. Sama koskee blogiamme – se on mahdollisuus jakaa ajatuksensa ja kokemuksensa muille, mutta jatkuakseen se vaatii, että muut jatkavat ja osallistuvat niin keskusteluun kuin kehittämiseen.

Aloittavan opettajan työhön siirtymisvaihe on usein haastava ja edellyttää ammatti-identiteetin työstämistä.

Paedeia Café – silta opettajan opinnoista työelämään

HANNA KORHONEN, HANNU L. T. HEIKKINEN & ULLA KIVINIEMI

Opettajaopiskelijat tuskastelevat usein sitä, ettei opinnoilla ole tekemistä opettajan työn käytännön kanssa. Työssä olevilla opettajilla taas ei ole kontaktia yliopistoon ja sen uusiin tuuliin. Kuilu opettajankoulutuksen ja koulujen välillä koetaan suureksi, ja valmistumisen jälkeinen hyppy kouluelämään huolettaa:

Miksei opinnoissa integroitu erinäisiä kursseja todelliseen maailmaan ja kouluihin? Miksei yhteistyötä tehty harjoitteluita lukuun ottamatta enempää oikeiden luokkien kanssa? (...) Entäs vanhempainillat? (...) Ovatko vanhemmat ihan hirveitä? Mitä teen jos oppilas karkaa? Kenen puoleen käännyn kun epäilen perheväkivaltaa?

Paedeia Café sai alkunsa tarpeesta kytkeä yhteen opettajankoulutusta ja opettajan arkea.

Kesällä 2013 alkoi sähköpostiin putkاهدella viestejä uudesta, kiinnostavasta kurssimahdollisuudesta. ”Tilaisuus yhdistää opinnot ja työelämä” taisi lukea ensimmäisessä sähköpostissa (...) Kurssin kuvaus vaikutti aivan epätodelliselta, kurssilla keskusteltaisiin (...) opettajan työhön liittyvästä hiljaisesta tiedosta. Tiesin heti haluavani kurssille mukaan.

Syksystä 2013 pyörineellä Paedeia Cafe -opintojaksolla opettajankoulutuksen loppuvaiheen opiskelijat ja opettajat tapaavat yhteisissä verme- eli vertaismentorointiryhmissä, jotka kokoontuvat säännöllisesti kahvikupin äärelle. Kurssi on kehitetty osana eurooppalaista PAEDEIA-hanketta. Opettajien ja opiskelijoiden lisäksi ryhmään kuuluu 1-2 mentoria. Mentorit ovat tavallisia opettajia, jotka ovat kouluttautuneet vertaismentorointi- eli verme-ryhmien vetäjiksi. Heidän tehtävänä on pitää huoli siitä, että kaikki tulevat kuulluiksi ja kaikkien on ryhmässä hyvä olla.

Konstruktivismi näkyi parhaiten juuri oppimisessa; luulen, että samoista keskusteluista jokainen meistä oppi hieman erilaisia asioita, ja valmistavana opettajana opin ainakin itse suhtautumaan luottavaisemmin työelämään siirtymiseen. Meillä opiskelijoilla oli ehkä tuorein teoreettinen tieto ja kokemus yliopistosta, kun taas kokeneimmilla oli laajat tiedot käytännöstä.

Formaalisti, nonformaalisti ja informaalisti

Paedeia Café yhdistää oppimisen muotoja ja ympäristöjä integroimalla koulutuksessa tapahtuvaa formaalia oppimista, työssä ja työn kautta tapahtuvaa nonformaalia oppimista sekä informaalia oppimista arkielämässä.

Koulutuksessa puhutaan siitä, kuinka luokanopettajan tulee ottaa oppilaiden elämysmaailma ja arki mukaan kaikkeen opetukseen. Saman voisi yliopisto tehdä opiskelijoille. Mielestäni Paedeia Café on yksi parhaista askelista siihen suuntaan.

Opettajaopiskelijat ovat kokeneet kosketuksen koulujen arkeen tärkeäksi. Myös opettajat ovat huomanneet, että opiskelijoilla voi olla annettavaa konkareille. Parhaimmillaan kyse on molemminpuolisesta jakamisesta, josta hyötyvät sekä opiskelijat että opettajat.

Ryhmässä oli helppoa olla, sillä tiesi tulevansa kuuluksi ja uskalsi ammentaa toisten kokemuksista roppakaupalla. Oli hienoa kokea, että olimme kaikki samalla viivalla, oppimassa ja ohjaamassa toisiamme, vaikka ryhmä koostuikin opiskelijoista, eri-ikäisistä opettajista ja ryhmän mentorista.

Jatkossa yhteistyötä kehitetään siten, että kahvilaan osallistuvat opiskelijat ja opettajat pääsevät kokeilemaan yhteistyötä myös opettajien työpaikoilla – koulun arjessa.

Kiinnostuitko? Mukaan pääset vaikkapa klikkaamalla www.osaavaverme.fi, josta löytyy reitti eteenpäin.

*Lainaukset ovat opiskelijoiden raporteista.

Kuvataidetta ja luonnontiedettä yhdistäviä tutkimuksia kouluille ja opettajaopiskelijoille

ANSSI LINDELL, MARJO AUTIO-HILTUNEN, ANNA-LEENA KÄHKÖNEN,
ANTTI LEHTINEN & ANTTI LOKKA

Luovuus ja tavat nähdä asioita useilta kanteilta ovat keskeisiä taitoja tulevaisuuden yhteiskunnassa. Checkpoint Leonardo -hanke (CPL, www.checkpointleonardo.fi) pyrkii tähän tavoitteeseen suunnittelemalla opetusta, jossa yhdistyvät kuvataiteen ja luonnontieteen tavat tietää ja hahmottaa maailmaa. Hankkeen lähtölaukaus oli keväällä 2013 Jyväskylän Taidemuseon kanssa yhteistyössä ja sen tiloissa järjestetty tiede-aidenäyttely.

Mikä yhdistää tiedettä ja taidetta?

Albert Einsteinin mukaan salaperäisyys on luonnontieteen ja taiteen yhdistävä alkuvoima. Niissä molemmissa pyritään raottamaan verhoa tuntemattomaan maailmaan aistien ja ajattelun avulla. Jo Immanuel Kant oli jakanut maailman kahteen osaan: aisteilla havainnoitavaan ja ajatteluun perustuvaan. Havainnointi ja ajattelu yhdistävät myös luonnontieteen ja taiteen tutkivaa, ongelmalähtöistä oppimista. Oppijan omat kokemukset suuntaavat ympäristön aktiivista havainnointia, ja uusi

tieto ja taito rakentuvat havaintojen tulkinnoista yhdessä muiden ihmisten kanssa.

Meidän tavoitteemme on tutkia oppilaiden kanssa luonnontieteen ja estetiikan yhteisiä ja erilaisia tapoja nähdä asioita.

CPL-toimintamalli Jyväskylän Taidemuseossa

Jyväskylän yliopiston luokanopettaja- ja fysiikan aineenopettajaopiskelijat valtuutettiin suunnittelemaan ja toteuttamaan kuudesluokkalaisille suunnatut työpajat kuuden taiteilijan valittuihin teoksiin.

Yksi työpajoista perustui Terike Haapojan videoinstallaatioon. Se kuvaa juuri kuolleen vasikan diptyykinä. Siinä nähdään vasikka sekä videokameralla että infrapunakameralla tallennettuna: kun vasikan ruumis viilenee, se katoaa infrapunakuvasta. Pajassa koululaiset mittaivat infrapunälämpömittarilla pisteitä tovereistaan. Sitten he järjestivät lämpötilat suuruusjärjestykseen ja värikynänsä niiden viereen, siten kuin he kokivat värien

Meidän tavoitteemme on tutkia oppilaiden kanssa luonnontieteen ja estetiikan yhteisiä ja erilaisia tapoja nähdä asioita.

lämpötilojen järjestyvän. Lopuksi oppilaat värjivät ihmisen lämpötilakartan. Alakoululaiset yllättyivät olettaessaan lämpötilan olevan vaatteen päältä mitattuna korkeampi kuin paljaalta iholta - onhan vaatteen tarkoitus lämmittää!

Muut työpajat perustuivat Ruotsalainen Jeanette Schäringin teokseen ”Vesipuutarha pinnan alla”, Päivi Hintsasen teokseen ”Vaskenruosteyrttitarha” sekä Liisa Lounilan, Mikko Ijäksen ja Sami Lukkarisen ”Uusi kusbismi” -näyttelyyn. Pajoissa tutkittiin luonnonindikaattoreita, galvaanista litografiaa ja ympäristön aktiivista havainnointia ja havaintojen esittämistä.

CPL:stä eteenpäin

Jatkona Checkpoint Leonardo -tiede-aidenäyttelylle järjestimme uuden ilmiölähtöisen opetussuunnitelmamme mukaisen luonnontieteen ja kuvataiteen pedagogiikkaa yhdistävän kurssin keväällä 2015. Kurssilla luokanopettajaopiskelijat suunnittelivat ja ohjasivat

taidetta ja taideväärennöksiä tutkivan opetustapah-tuman peruskoulun 4.- ja 7.-luokkalaisille Pohjalammen ja Vaajakummun kouluilla. Kehitämme innolla yhteistyötä eteenpäin Keski-Suomen ja lähiympäristön koulujen kanssa.

12

Seitsemän ihmettä -tiedesirkus

ANSSI LINDELL, KAISA JOKIRANTA
& ANNA-LEENA KÄHKÖNEN

Seitsemän ihmettä on kiertävä tiedenäyttely, eräänlainen ”Pikku-Heureka”, joka rakennetaan uudelleen vuosittain Jyväskylän yliopiston luonnontieteen aineenopettaja- ja luokanopettajaopiskelijoiden yhteistyönä. Se koostuu erilaisista luonnontieteeseen liittyvistä aiheista, kuten sähkö- ja paloturvallisuudesta, energiataloudesta, uusista teknologioista, aisteista tai tähdistä kertovasta lavaesityksestä ja vuorovaikutteisista kokeilupisteistä. Esitys on suunnattu pääasiassa kouluille ja oppilaat voivat lavaesityksen jälkeen tutustua ilmiöihin tarkemmin pienryhmissä. Samalla opettajat voivat vaihtaa ajatuksia aiheiden sisällöistä ja niiden opettamiseen liittyvistä kysymyksistä.

Seitsemän Ihmettä -kiertueen ensiesitys toteutettiin keväällä 2007 neljällä Keski-Suomen koululla Jyväskylän yliopiston opettajankoulutuslaitoksen ja fysiikan laitoksen, normaalikoulun ja Jyväskylän Energia Oy:n yhteistyönä. Myöhemmin mukana ovat olleet myös muun muassa Agora Game Labin pelinrakentajat.

Ihmetellään yhdessä

”En ole eläessäni nähnyt moista fysiikkaa!” (oppilaan kommentti tiedenäyttelystä)

Seitsemän ihmettä -hankkeella on kolme päätavoitetta. Ensinnäkin se tarjoaa koululaisille havainnoitavaksi ja kokeiltavaksi ihmeellisiä ilmiöitä luonnosta. Osa ilmiöistä on sellaisia, joita ei voi esitellä koulujen tavallisilla laitteilla. Toiseksi sillä pyritään tuomaan opettajille piristystä ja vaihtelua koulujen arkeen ja ajatustenvaihtoja luonnontieteen opettamisesta. Kolmas keskeinen tavoite on antaa opettajaopiskelijoille vastuuta omasta oppimisestaan, projektityöskentelytaitoja ja ammatillisia kohtaamisia koululaisten ja opettajien kanssa.

”Meille annettu suuri vastuu motivoi uhraamaan aikaa ja panoksia kiertueeseen.” (opettajaopiskelijan palautte projektiin osallistumisesta)

Seitsemän ihmeen ajatuksena on uusien kokeilujen luomisen lisäksi kierrättää jo kerran hankittuja välineistöjä tehokkaasti. Esimerkki tällaisesta laitteistosta on

kuvan 1 Tanssiva Lohikäärme eli nestekaasutäytteinen Rubensin putki, jossa musiikin avulla saadaan palavan kaasun liekit tanssimaan. Toisessa tällaisessa demonstraatioissa täyteen puhallettuja ilmapalloja jäädytetään nestemäisen typen avulla, jolloin ne painuvat kasaan. Kun pallot otetaan pois nestetypestä, ne pullistuvat jälleen pallomaisiksi. Ilmiö herättää ihmetystä, kun ilmapallo, kaikille tuttu esine, liitetään uuteen ympäristöön.

Hauskaakin saa olla

Lavaesitykset ovat hauskoja ja aktivoivia kokemuksia - vai mitä sanotte siitä, kun oppilaita laitetaan suuren saippuakuplan sisään tai kun urhea astronautti Vallu Vaahtokarkkimies ensin paisuu avaruutta kuvaavassa tyhjiössä ja ilmakehään palattuaan lyyhitystyksi?

Lopuksi Vallu vielä syötiin (paitsi 1–2-luokan esityksissä elvytettiin ennalleen).

Naurun ja ihmettelyn lomassa puhuttiin siitä, mitä tyhjiö tarkoittaa ja miten se eroaa vaikkapa luokahuoneesta. Oppilaiden mielenkiinto pyritään siis herättämään kiehtovien ilmiöiden avulla. Kun esityksen ja keskustelun lomaan ujutetaan pieni määrä fysiikan käsitteitä ja yleisiä periaatteita, voidaan toivoa, että osa niistä jää oppilaiden mieleen ja vähintään muodostaa myöhemmin positiivisia mielleyhtymiä Seitsemän ihmeen aikaisiin havaintoihin.

Keväällä 2016 Seitsemän ihmettä tuottaa näyttelyn elämän ihmeistä Keski-Suomen luontomuseossa.

Kuva 1. Haukivuoren aseman koulun oppilaat ihmettelevät Rubensin putkessa siniaallon mukaan tanssivan lohikäärmeen tulipyrstöä.

13

Ilmiölähtöistä pedagogiikkaa Nanokoulussa

ANSSI LINDELL, ANNA-LEENA KÄHKÖNEN & MATTI VÄISÄNEN

Kuva 1: SciFest-tapahtumassa 2010 lapset tutkivat kastumattoman taikahiekan yllättäviä ominaisuuksia

Ydinajattelua ja ongelmanratkaisua opetukseen

Nanokoulun tavoitteena on opettaa luonnon isoja ilmiöitä ja päästä eroon irrallisten ja hajanaisten tietojen opiskelusta. Esimerkiksi energiaa käsitellään koulussa biologiassa, kemiassa ja fysiikassa, mutta kun ne opiskellaan irrallaan, siihen liittyvät periaatteet jäävät monille oppilaille erillisiksi työkaluiksi. Jos energiansäilymisperiaatetta opitaan käytännön kontekstissa, vaikka nanotuotteen yhteydessä, tilanne voi muuttua.

Nanokoulu pyrkiikin edistämään poikkitieteellisen ja luovasti soveltavan pedagogiikan kehittämistä koulutamalla luonnontieteen opettajaopiskelijoita ottamaan huomioon samaan ilmiöön liittyvät eri oppiaineiden näkökulmat. Myös poikkitieteellisten, tutkivan oppimisen oppimateriaalien suunnitteleminen ja julkaiseminen eri kouluasteille on tärkeää. Jälkimmäiseen liittyy myös tutkimusta, jota tehdään yhdessä koulujen kanssa.

Nanokoulun toimintamalli

Nanokoulun käyttövoimana on vuosittain vaihtuva, vapaaehtoisten aineenopettajaopiskelijoiden ryhmä. Se aloittaa opiskelut tutkimalla pääainelaitostensa ohjaajien kanssa jotakin ongelmaa, kuten miten likaantumaton ikkunalasi toimii. Nanokoulu auttaa poikkitieteellisen ilmiön pedagogisoinnissa. Edellä mainittu kysymys saattaisi johtaa tuntiaktiiviteetteihin, joissa tutkitaan esimerkiksi eri karkeuksiin jauhettujen aineiden (kahvi, vehnä, hiekka, savi, ...) tarttumista ja pysymistä eri karheusasteen ja eri ainetta olevilla pinnoilla (lasi, teflon, hiekkapaperi).

Koulut mukaan yhteistyöhön

Kokeilujen pohjalta suunnitelmia hiotaan eteenpäin opettajilta ja oppilailta saadun palautteen perusteella. Nanokoulu julkaisee verkkosivuillaan näitä oppimateriaaleja, opettajanohjeita ja oppilaiden työkortteja vapaaseen opetuskäyttöön.

Työohjeita hiotaan myös opettajien täydennyskoulutustilaisuuksissa, missä opettajat arvioivat oppilastöitä ja niiden ohjeita. Palautteen perusteella niissä innostaa

erityisesti yhteiskunnallisen yhteyden löytämisen helpous: uuden teknologian aihepiirissä on luonnollista pohtia oppilaiden kanssa, miten aiheet liittyvät ympäröivään todellisuuteen.

Nanokoulu tekee yhteistyötä alan kansainvälisten verkostojen kanssa, ja se on ehdolla Euroopan laajuiseen, luonnontieteen opettamista tukevaan Scientix-yhteisöön (www.scientix.eu). Etsimme uusia yhteistyökumppaneita kouluista, kansalaisjärjestöistä ja yritysmaailmasta. Jos haluat mukaan kehittämään nykyaikaista luonnontieteen opetusta ja tutkimusta, ota yhteyttä.

Käy myös vilkkailemassa nanokoulun verkkosivuilta löytyviä nanotieteen tutkimusta ja vaikutusta esitteleviä videoita, jotka on tehnyt Paavo Rikkilä. Olemme erittäin kiinnostuneita videoiden käyttöön liittyvistä kysymyksistä ja kommentteista!

Nanokoulu lyhyesti:

- Nanokoulu (www.nanokoulu.net) on vuonna 2006 aloitettu hanke, jonka tehtävä on tukea kouluja modernin luonnontieteen tutkimisessa.
- Toimii Jyväskylän yliopiston opettajankoulutuslaitoksessa ja tekee yhteistyötä ainelaitosten, koulujen, kansalaisjärjestöjen ja yritysten kanssa.
- Tuottaa oppimateriaaleja nanotieteestä: lukemistoa, ohjeita kokeellisiin töihin, tutkimustietoa sekä videoita nanotutkijoiden työstä.
- Perus- ja täydennyskouluttaa aineenopettajia nanotieteen opettamiseen niin luonnontieteen kuin yhteiskunnan näkökulmasta.

Yrittäjyyskasvatuksen monet muodot

MATTI RAUTIAINEN & SONJA NIIRANEN

Yrittäjyydellä on monet kasvot. Itse asiassa niin monet, että kun siihen lisätään vähintään yhtä paljon erilaisia kasvoja sisältävä kasvatusta, se hämmentää, eikä syyttä. Yrittäjyyskasvatusta on edelleen monimuotoisuudessaan sekametelisoppa, jossa on paljon sisältöjen rajaamattomuutta, käsitteellistä löysyyttä ja siksi on haastavaa saada yrittäjyyskasvatusta ydin esille.

Meidän tie

Yrittäjyyskasvatusta on Jyväskylän yliopiston opettajankoulutuslaitoksella opetettu 1990-luvulta alkaen. Tuolloin lehtori Matti Parikka kytki yrittäjyyskasvatusta osaksi teknologiakasvatusta ja teknisen työn opintoja liittäen opetukseensa vuorovaikutusta yrityselämän kanssa. Yrittäjyyskasvatusta yhdistyessä osallistuva kansalaisuus -teeman kanssa perusopetuksen aihekokonaisuuksissa vuonna 2004, siitä tuli selkeämmin osa opettajankoulutuslaitoksella tarjottavia opintoja. Aluksi yhden kurssin verran, mutta pian tarjolla oli useampia erilaisia opintopaketteja.

Hyvänä vauhdittajana yrittäjyyskasvatusta kehittämisessä toimi vuosina 2008–2012 maakunnallinen Yrittäjyyskasvatusta ehjä polku -hanke, joka toi ensimmäistä kertaa eri koulutusasteiden, julkisen sektorin ja yrityselämän edustajia Keski-Suomesta yrittäjyyskasvatusta pitkäjänteisen kehittämistyön äärelle. Opettajankoulutuslaitoksella yrittäjyyskasvatusta sidottiin

Syksyllä 2016 Jyväskylän yliopisto järjestää yhdessä Yrittäjyyskasvatuksen Tutkimusseuran kanssa vuoden 2016 Yrittäjyyskasvatuspäivät.

osallisuuden ja demokratian käsitteisiin, jolloin tarkastelun kohteena on näiden teemojen käsitteellinen ja toiminnallinen suhde. Opiskelijoiden kanssa pohdittavia keskeisiä kysymyksiä ovat tällöin muun muassa yksilön ja yhteisön sekä vapauden ja vastuun suhde. Opettajan-koulutuslaitoksella opiskelun keskiössä on luonnollisesti myös pedagogiikka. Käsitteellisten tarkastelujen lisäksi opiskeluissa lähdetään tien päälle – kokeilemaan ja tutkimaan yrittäjyyskasvatusta käytännössä.

Erilaisia yhteistyökumppanuuksia

Olemme toteuttaneet erilaisia yrittäjyyskasvatuksen opintoja vuosien varrella, ja myös yhteistyökumppanit ovat vaihdelleet. Perusasteen koulujen lisäksi yritysten ja eri yhdistysten kanssa on ollut erilaisia projekteja, kuten myös muiden oppilaitosten.

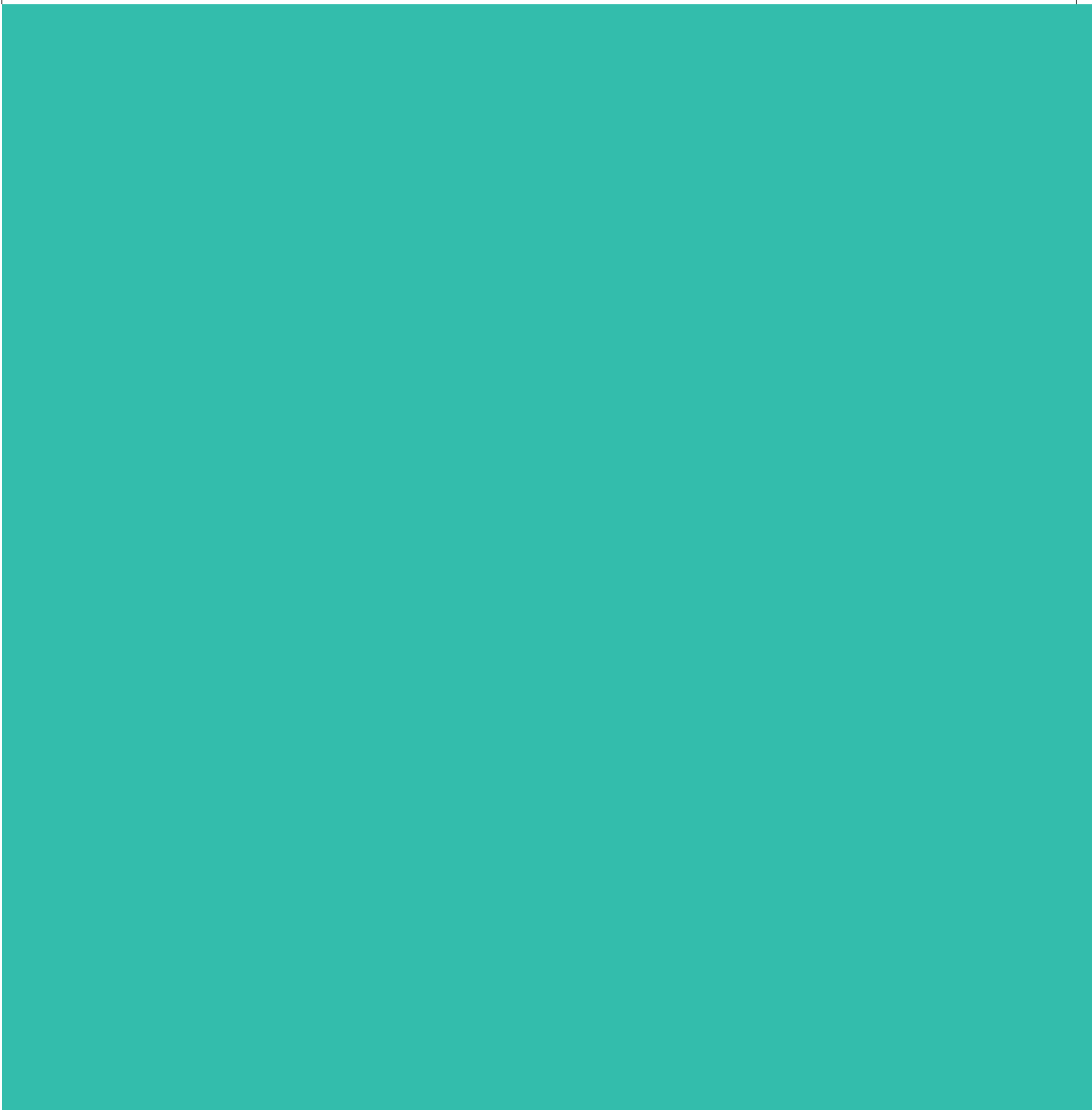
Humanistisen ammattikorkeakoulun kanssa olemme toteuttaneet useampana vuonna opintojakson, jolla luokanopettajaopiskelijat ja ammattikorkeakoulun yhteisopedagogiikan opiskelijat muodostavat tiimejä, jois-

sa opiskelijat ideoivat ja toteuttavat yrittäjyyskasvatus tai aktiivinen kansalaisuus -aiheisen projektin. Projektien teemoina ovat olleet muun muassa eri kouluasteilla tehdyt yrittäjyyskasvatukseen liittyvät kartoitukset ja kehitystyö, oppilaille suunnatut projektit ja teemaviikot, nuorisotyön tempaukset sekä erilaiset pienimuotoiset kokeilut. Osassa projekteista on pyritty muun muassa ratkomaan tiettyä koulun ongelmaa, kuten sitä, kuinka heikosti koulunkäyntiin motivoituneet ja paljon koulusta pinnaavat oppilaat saataisiin motivoitumaan koulunkäynnistä. Opintojakson lopuksi kaikki projektit esiteltiin yrittäjyyskasvatuksesta kiinnostuneille avoimessa päättöseminaarissa. Keväällä 2013 opiskelijamme olivat kaksi viikkoa mukana 6.-luokkalaisille suunnatussa Yrityskylässä, joka vieraili tuolloin Jyväskylässä.

Osa yhteistyöstä on muotoutunut lähes kokonaan opiskelijälähtöisesti. Esimerkiksi opettajankoulutuslaitoksen liikunnan sivuaineen osana opiskelijat ovat vuosittain keränneet varoja Vuokatin hiihto- ja lasketteluopintojaksoaan varten järjestämällä erilaisia tapahtumia kuten lasten tai opiskelijoiden urheilutapahtumia ja opiskelijoiden teemailtoja. Lisäksi teknologiakasvatuksen ja teknisen työn sivuaineopinnoissa yrittäjyyskasvatus on ollut vahvasti mukana muun muassa Tämä toimii! -teknologiakilpailun Keski-Suomen aluetapahtuman ideoinnissa ja toteuttamisessa.

Syksyllä 2016 Jyväskylän yliopisto järjestää yhdessä Yrittäjyyskasvatuksen Tutkimusseuran kanssa vuoden 2016 Yrittäjyyskasvatuspäivät. Syyskuun 13. ja 14. päivinä on hyvä mahdollisuus päivittää, missä mennään yrittäjyyskasvatuksen osalta kehittämisen ja tutkimisen saralla Suomessa.

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
OPETTAJANKOULUTUSLAITOS

